

Valurs e culturas en l'Europa

Il cristianissem ha marcà noss continent

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «La sociologia è quel rom che perscrutescha ils fatgs e fenomens socials e retschertga lur leschas. A[uguste] Comte ha créa quest pled en ses «Cours de philosophie positive» (1830–1842) ensemens cun il patratg che leschas independentas da la voluntad individuala reguleschian il svilup da la societat (...). En sia furma la pli nova ha la sociologia sviluppà ina ferma tendenza interdisciplinara» (1). Ella veggia pia adina pli chapibla per tgi che sa senta da chasa en roms tradiziunals sco l'istorgia u la teologia cristiana. Igl è dentant significativ ch'ins translatescha savens manuals da sociologia pir onns suenter lur publicaziun, e quai er en in linguatg relativamain impurtant sco il talian. Uschia èsi daventà per «Valeurs et cultures en Europe», edi 2007 da la renomada chasa «La Découverte» e publitgà pir 2010 a Bologna per talian sco cudesch da giagliooffa (2). L'edutura emiliana ha actualisà la bibliografia ed enrigitò il volum cun ina prefaziun da la sociologa taliana Loredana Sciolla (pp. 7–13), già autura d'in volum entitulà: «La sfida dei valori. Rispetto delle regole e rispetto dei diritti in Italia» (Bologna 2006). Il cudesch gis translata dal franzos dat ina survista vaira detagliada e tuttina clera da quai che la sociologia aveva cuntanschì 2006 areguard ils 25 pajais da l'Union europeica (UE), pia anc senza la Bulgaria e Rumenia. I sa tracta propi d'ina lectura interessanta ed instructiva. I suonda ina preschentaziun dals puncts principals.

Fundaments religius

L'emprim fa Sciolla endament la cunversa chaschunada dal filosof Jürgen Habermas: «Lez na funda betg l'identidad europeica sin ina cultura cuminaivla, mabain sin in patriotissem constituzional, sco in project ed ina construcziun tenor reglas giuridicas cuminaivlas (...). Discutar da l'Europa (...) vul dir en mintga cas far dumondas davart sia cultura e sias valurs» (p. 7). Ils auturs punctueschan lur ils cunfins geografics da lur survista: «En general tractainsa l'UE en sia extensiun dals onns 1990–2000, avant il schlargiament vers pajais antruras communists. Era questi resguardainsa, ma ins na po betg als tractar usch' sistematischamain (...). L'Europa è er in 'spazi cultural', pia in intschess nua ch'ins ha elavurà, sviluppà e créa insaquantas valurs ed insaquants models culturals che fan or il tema da questi cudesch. La 'cultura europeica' è sa furmada a la fin da l'emprim millenni s. C., l'emprim tranter ils flums Loire ed Escaut/Schelde, sin il fundament dal cri-

La «cultura europeica» è sa furmada a la fin da l'emprim millenni s. C. sin il fundament dal cristianissem. La religiun nova è sa derasada plaun a plaun; ella aveva tutgà tuts intschess da l'Imperi roman.

KEYSTONE

stianissem (...). Ella è sa derasada en l'entira Spagna da la 'reconquista', ils pajais scandinavos ed ina gronda part da l'Europa centrala» (p. 23). Il segund chapitel examinescha pli detagliadament il fundement cristian da l'Europa: «La religiun nova è sa derasada plaun a plaun; ella aveva tutgà tuts intschess da l'Imperi roman, ma ils emprims mungs polacs, ungarois, slavs da l'est e scandinavos l'hanno acceptada pir enturn l'onn 1000 (...). Ella resultava d'ina sort sintesa dal cristianissem tempri cun la cultura classica (...). L'Evangelii ha manà ina vaira revoluziun moral; ses elements principals fundan anc adina la cultura europeica (...). Da questi pon ins distinguere quatter» (pp. 41–42): L'insistenza sin la morala individuala, il respect da la vita umana, la parità spiertala dals umans, l'idea da duaivladad [per latin «aequitas», G. S.-C.].

Atgnadads eticas

Ils auturs punctueschan l'atgnadad dal cristianissem oriental «ortodox»: «El n'insista betg sin la morala individuala, (...) mabain accepta las personas cun tutur putgads e mancanzas (...). Mintgin astga far part dal cult e dals sacraments, senza resguard sin ses traviaments morals (...). La flexibladad e toleranza che marcan las relaziuns tranter la religiusadad personala ed il cristianissem ortodox van a prà cun l'individualisaziun confessionala tipica da la modernitat» (pp. 44–45). Ils auturs defineschan lura «quatter

Ella disfida dapli da l'autoritat centrala areguard l'organizaziun religiosa, pia era areguard la sociala; ella promova in individualissem da persvaziun, rivalitescha il sectur secular e punctuescha puspè la cumianza (...). Il protestantissem (...) prescriva da resguardar il mund sco in regal dal Creatur, pia sco object da l'acziun cristiana» (pp. 46–47). Il chapitel concluda punctuond che la secularisaziun na muntia tuttina betg la fin da la religiun: «Il senn religius (...) para anzi da sa rinforzar, e quai schizunt tar quels umans europeics che sa defineschan senza confessiun» (p. 56).

Cuntrasts catolics e protestants

La relevanza sociologica da la refurmaziun resorta era dal terz chapitel, distinguendo cunzunt a las valurs matrimonialas: «Ella ha transfrormà il senn da la lètg; questa ha chalà d'esser in sacrament per vegnir in patg, in partenadi tranter in um ed ina femna che levan educar ils uffants en la creta [cristiana]. Quai ha giùda a meglierar la posiziun da la dunna en la societat» (p. 64). Quest svilup rinforsa «la tradiziun germana fundada sin la relevanza (...) da la persona e sin la posiziun sociala vesaivla da la femna» (p. 64). Dalonder «la transiziun da la famiglia schlariada a l'elementara, cun ina maridaglia pli tardiva, (...) ina natalitat pli bassa (...) ed in'adualitat pli gronda tranter ils consorts (...). Quest model cumpara cler cunzunt en la Gronda Britannia, l'Irlanda, ils Pajais

bass, la Scandinavia e la Frantscha dal nord» (p. 59). Cuntrasts tranter tradiziunis catolicas e protestantas sa palesan er areguard la cultura civica, cunzunt la protecziun sociala e l'engaschi politic. Già en ils davos onns dal tschientaner passà ha la sociologia definì in tip da studi social che vul cunzunt proteger dals privels e mantegnair la coesiun sociala: «I sa tracta da tuts quels pajais europeics, cun l'excepziun da l'Irlanda, nua ch'ins nota ina preschientscha significativa dal catolicissem. Questa preschientscha è exclusiva en cas sco la Frantscha e Spagna e forsa en Germania ed ils Pajais bass» (p. 92). Ils auturs decleran l'excepziun da l'Irlanda: «Ses linguatg principal n'è betg l'irländais, mabain l'englais, e l'Engalterra ha colonisà il pajais usch' ditg ch'el ha surpiglià bleras atgnadads culturalas tipicamain englaisas» (p. 92). Ins ha punctuà «las fermas analogias tranter las caracteristicas da lezs stadiis socials ed ils principis fundamentals da la Baselgia catolica per organizar la societat. In emprim punct essenzial è ch'ella recumonda la subsidiaritat per fundar l'intervenziun statale en la protecziun sociala: Il stadi duaja agir tras las structuras e gruppas socialas già existentes, ma dastgia las remplazzar il pli pauc pussaivel (...). Tut quai cuntrastescha cler cun l'ideal civic da l'adualitat da tuts umans. Il principi da subsidiaritat s'oppone plinavant ad ina delegaziun memia ferma da competenças al stadi» (p. 132).

L'engaschi collectiv

In davos punct resguarda la participaziun civica da vischinas e vischins. Ils auturs menziunan l'emprim «in svilup dubel e cuntradictori: La giuventetgna sa fatschenta adina pli pauc cun la politica, ma l'interess per questa crescha tar la generaziun sur 60 (...). La participaziun è cleramain pli ferma en l'Europa dal nord ch'en il rest dal continent» (pp. 95–96). I examineschan lura pli detagliadament il cuntrast tranter l'activitat politica clasica e la protesta politica. «Questa crescha fermamain en tuts pajais (...). Ins vuscha pli pauc, ma ins targlina era pli pauc ad ademplir acziuns politicas pli engaschadas (...). En nossas societads sviluppadas organisesch'ins adina pli cler pussanzas alternativas. Nus arrivain en l'era da la participaziun critica. La legitimidad dals represchentants elegids na renconusch'ins betg pli senz'auter sco ina giada. Per la paja lasch'ins valair adina dapli la responsabladad dals manaders da moviments socials che pon far pressiun sin la pussanza legala en num da la mobilisaziun engaschada. Aifer las partidas perencunter tschessa l'engaschi da la commembranza» (pp. 96–97). Co statti en ils pajais nordics? «Là è l'adattaziun individuala pli avanzada ch'en il rest dal continent, cumbinada cun ina ferma participaziun sociala, cun il respect da la moral civica, cun la fidanza en tschella glieud ed en las instituziuns» (p. 98). Quai declerava il renomà sociolog Max Weber (1864–1920) cun l'influenza da l'etica protestanta. Ma ils auturs remarigan: «Pajais catolics sco la Belgia e l'Italia paran da s'avischinar svelt a la gruppa da participaziun auta furmada dals stadiis nordics e dals Pajais bass» (p. 128). Tranter ils pajais communists sa distinguera la Pologna cun moviments sco «Solidarnosc»; questa tradiziun para da viver vienavant cun l'unda catolica conservativa stimulada da «Radio Maryja» cunter la secularisaziun da la societat. Perquai èsi da giavisciar che la perscrutaziun sociologica avanza en quels diesch pajais antruras communists che fan part da l'UE – forsa baud indesch cun la Croazia. Ils auturs concludan: «Nossa survista mussa cler l'opposiziun tranter las societads catolicas e las protestantas; quest cuntrast sa cruscha per part cun quel tranter societads dal nord e dal sid, (...) bler pli vegli che la separaziun religiosa tras la refurmaziun» (p. 132).

1. Encyclopédia Zanichelli a cura di Edigeo. Milaun (Zanichelli, ISBN88-089-22804-5) 2005, p. 1750. chavazzin «sociologia».

2. Olivier Galland e Yannick Lemel, Valori e culture in Europa. Bologna, (Il Mulino, ISBN 978-88-15-13685-5) 2010.